

Klagande

NN

Det överklagade beslutet

Centrala studiestödsnämndens
(CSN) beslut den 15 december 2023

Saken

Omställningsstudiestöd;
arbetsomfattning och återkrav

Överklagandenämndens beslut

Överklagandenämnden avslår överklagandet.

Överklagandenämndens beslut får enligt 47 § andra stycket i lagen om omställningsstudiestöd inte överklagas.

Ärendet

NN ansökte om omställningsstudiestöd för studier på en dramapedagogutbildning vid en folkhögskola under perioden den 9 januari – 27 december 2023. I sin ansökan uppgav NN att hon avser arbeta 25 procent och att hon ansöker om omställningsstudiestöd för 75 procent av heltid, för den aktuella perioden.

CSN beviljade omställningsstudiestöd med 75 procent av helt stöd för vecka 33 – 51 år 2023. CSN avlog ansökan i den del den avser vårterminen 2023 med motiveringen att NN inte kan få omställningsstudiestöd för samma tid som hon får studiemedel.

NN inkom därefter med en anmälan om ändringar för omställningsstudiestödet i vilken hon ansökte om omställningsstudiestöd på heltid för hela den aktuella perioden och uppgav att hon inte kommer att arbeta alls under perioden med omställningsstudiestöd.

CSN beslutade att ändra det tidigare beslutet och CSN beviljade omställningsstudiestöd med helt stöd för vecka 33 – 51 år 2023.

Den 27 november 2023 meddelade NN att hon har arbetat enligt följande; 8 timmar arbete den 11, 14, 16 och 25 september 2023 samt samma arbetstidsomfattning den

26 oktober 2023 samt den 8,11 och den 30 november 2023, sammantaget 64 timmar arbete.

CSN beslutade därefter att ändra beslutet och beviljade omställningsstudiestöd med 75 procent av helt stöd för vecka 33 – 51 år 2023. CSN beslutade även om återkrav av omställningsstudiestöd som betalats ut för vecka 33 – 46 år 2023, motsvarande mellanskillnaden mellan helt stöd och 75 procent av helt stöd. Av beslutets motivering framgår följande. NN har meddelat att hon har arbetat sammanlagt 64 timmar under perioden som hon beviljats omställningsstudiestöd. Hon har därmed arbetat 8,42 procent under perioden och har inte rätt till omställningsstudiestöd på heltid. CSN ändrar därför beslutet på så vis att NN beviljas omställningsstudiestöd på 75 procent. NN har fått för mycket omställningsstudiestöd utbetalat för vecka 33-46, år 2023, eftersom hon har arbetat i en högre omfattning än den som lagts till grund för beslutet om omställningsstudiestöd. CSN ska återkräva det belopp som betalats ut felaktigt eller med för högt belopp om den studerande har arbetat i större omfattning än den som lagts till grund för beslutet om omställningsstudiestöd, om den studerande har orsakat den felaktiga utbetalningen genom oriktiga uppgifter, genom att inte uppfylla sin uppgifts- och anmälningsskyldighet eller på annat sätt, om den studerande har insett eller borde ha insett att omställningsstudiestöd har lämnats felaktigt.

NN överklagade beslutet och anförde bland annat följande. Inför ansökan om omställningsstudiestöd har hon kontaktat CSN, eftersom hon inte visste hur mycket hon skulle arbeta under perioden. CSN föreslog att hon skulle ansöka om 100 procent stöd för att sedan i efterhand meddela hur mycket hon arbetat. Då kunde avdrag för stödet göras i efterhand baserat på arbetsomfattning. Anledningen till att hon har arbetat vid ett fåtal tillfällen är för att hjälpa sin arbetsgivare i akuta situationer, och hon har agerat i enlighet med CSN:s direktiv. Hade hon haft informationen om att ett avdrag på 25 procent skulle göras, oavsett hennes reella arbetstid, hade hon givetvis tagit ett annat beslut angående sitt arbete. Att återbetala mer än för den tid hon har arbetat och erhållit lön från hennes arbetsgivare är inte rimligt. Särskilt eftersom hon inte fått någon information om detta från CSN. Hon yrkar på att beslutet ändras och att hon ska återbetala omställningsstudiestöd till CSN motsvarande den tid hon arbetat under perioden, dvs. 8,42 procent av utbetalt omställningsstudiestöd.

CSN överlämnade överklagandet och handlingarna i ärendet samt upplyste om att myndigheten inte funnit skäl att ändra det överklagade beslutet. CSN bifogade även ett yttrande och anförde i huvudsak följande. Inledningsvis kan det konstateras att NN har arbetat under studiestödsperioden och därför kan omställningsstudiestöd inte lämnas med 100 procents omfattning av heltid. Det framkommer inga nya uppgifter i NNs överklagande gällande hur förvärvsarbetet har bedrivits under studiestödsperioden. NN har enligt uppgift förvärvsarbetat 8 timmar om dagen i 8 dagar under vecka 38,39,43,45 och 48, vilket totalt motsvarar 64 timmar. Hela studiestödsperioden pågår från och med vecka 33 till och med vecka 51 år 2023, vilket är 19 kalenderveckor. För att beräkna det genomsnittliga arbetet utgår CSN från att en heltidstjänst motsvarande 40 timmar per vecka. Studiestödsperioden omfattar därmed 19 veckor * 40 timmar per vecka, totalt 760 timmar. Det genomsnittliga arbetet bedöms därför till att vara 64 timmar genom 760 timmar, 8,42

procent. Det finns inga hinder mot att lämna omställningsstudiestöd med olika omfattningar under en studieperiod, men för att CSN ska kunna fatta ett sådant beslut behöver den studerande själv ansöka om stöd med olika omfattningar. NN har inte gjort anspråk på omställningsstudiestöd på olika omfattningar under olika veckor. NN har meddelat CSN i vilken omfattning förvärvsarbete har genomförts, och enligt den senaste ansökan om omställningsstudiestöd som lämnades in den 25 augusti 2023, ansöker hon om omställningsstudiestöd med 100 procent av heltid. Då omställningsstudiestöd kan lämnas med 20, 40, 50, 60, 75 eller 100 procent och NN bedöms ha förvärvsarbetat 8,42 procent kan omställningsstudiestöd lämnas med 75 procent av heltid. NN har i samband med att en undertecknad studieförsäkran lämnats in, godkänt att hon är skyldig att anmäla sådana ändringar som påverkar rätten till omställningsstudiestöd. NN har meddelat CSN i vilken omfattning förvärvsarbete har utförts – dock efter att delar av NNs planerade utbetalningar redan betalats ut. Detta resulterar i att NN har fått för mycket omställningsstudiestöd utbetalt och det som är för mycket utbetalt ska återkrävas. Mot bakgrund av ovanstående, vidhåller CSN bedömningen att NN har rätt till omställningsstudiestöd på 75 procents omfattning.

NN har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter med anledning av CSN:s yttrande, och anförde följande. Hon kontaktade CSN, eftersom hon visste att hon skulle arbeta något, men inte så mycket som 25 procent. Som tidigare nämnts så fick hon rådet att ansöka om 100 procent stöd, för att sedan kunna återbetala för den faktiska tid hon arbetat. Hon anser sig vara berättigad till omställningsstudiestöd med 91,58 procent av heltid, eftersom hon förvärvsarbetat 8,42 procent under perioden. Hon fick ingen information om att hon behöver ansöka om stöd i olika omfattningar. Hon har varit tydlig i sina kontakter med CSN att hon skulle arbeta vid ett fåtal tillfällen under studieperioden, och anser att informationen från CSN:s sida varit bristfällig. Hon har givetvis för avsikt att återbetala 8,42 procent av stödet hon erhållit under studieperioden.

Nämnden har därefter inhämtat ett yttrande från CSN:s rättsavdelning som anförde bland annat följande. Omställningsstudiestöd ska återkrävas om den studerande har fått stöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har arbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av stödet enligt 17 § (40 § LOSS). Någon prövning av om den studerande har orsakat eller haft insikt om den felaktiga utbetalningen ska inte göras. Av 40 § förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd följer. Med undantag från det som anges i 40 § första stycket lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd ska omställningsstudiestöd som betalats ut med för högt belopp på grund av att omfattningen av förvärvsarbetet varit större än den som legat till grund för beräkningen av stödet enligt 17 § samma lag inte återkrävas om omfattningen endast varit ett fåtal timmar mer. Av förarbetena framgår följande (prop. 2021/22:176 s. 246). Ett fåtal timmars extra arbete kommer i praktiken att kunna innebära att rätten till omställningsstudiestöd förändras på ett betydande sätt. Det kan t.ex. vara svårt för en enskild stödmottagare att i vissa fall veta på förhand exakt hur mycket arbete som kommer att bli aktuellt under studietiden. Detta gäller exempelvis behovsanställda. Återkrav bör därför inte vara aktuellt för den som enbart arbetat ett fåtal timmar mer än han eller hon tidigare har anmält till CSN. Belopp som betalats ut felaktigt på grund av arbete i begränsad omfattning under samma tid och omfattning som studier med omställningsstudiestöd

bedrivs, bör inte krävas tillbaka. Mot bakgrund av de omständigheter som framkommit anser CSN att det är styrkt att NN fått för mycket omställningsstudiestöd utbetalt. Den genomsnittliga arbetade tiden under studiestödsperioden, 8,42 procent, är inte att anse som ett fåtal antal timmar som medför att återkrav ska underlåtas. Frågan är då om det finns skäl för eftergift. För att detta ska föreligga ska det vara frågan om synnerliga skäl. NN har anfört att hon fått otillräcklig rådgivning och information från CSN kring att det är möjligt att ansöka om stöd i olika omfattningar under samma studieperiod. Hon menar att den information hon fått från CSN varit missvisande. CSN anser inte att detta utgör sådana synnerliga skäl som krävs för att efterge aktuellt återkrav, helt eller delvis. Överklagandet ska mot denna bakgrund avslås.

NN har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter med anledning av CSN:s yttrande, och anförde bland annat följande. I de två yttranden från CSN, som hon mottagit via Överklagandenämnden framkommer ny information som hon inte mottagit tidigare. Eftersom hon är behovsanställd så borde förutsättningarna enligt CSN:s yttrande gälla henne. Hon har arbetat med kort varsel, vid behov hos sin arbetsgivare. Anledningen till att hon har gjort detta, är för att säkerställa att hon kan återkomma till sin tjänst efter avslutade studier. Arbetet har varit av ringa omfattning (64 timmar, uppdelat på 8 tillfällen under 19 veckor). Återkravet från CSN motsvarar 29 251 kronor, vilket kan jämföras med hennes lön under den aktuella perioden av 12 413 kronor. Det framkommer inte av CSN:s yttrande hur mycket "ett fåtal timmars extraarbete" innebär, och reglerna framstår som ytterst diffusa. Kanske är det denna osäkerhet kring regelverket som medfört, att hon inte fått denna högst relevanta information från CSN. Hade hon fått informationen, om hur många timmar som hon kunde arbeta under perioden, hade hon kunnat beakta detta vid hennes arbetsgivares förfrågan om arbete. CSN gör även en skrivning gällande synnerliga skäl. Hon undrar vad som är synnerliga skäl enligt CSN. Hon har kontaktat CSN för att få veta vad som gällde i hennes situation, samt berättade att hon inte visste hur många tillfällen med arbete som det rörde sig om, men att det definitivt inte handlade om 25 procent arbete. Hon fick som nämnts tidigare rådet att ansöka om stödet på 100 procent, och i slutet av perioden meddela CSN hur mycket hon arbetat, och således återbetala stödet motsvarande det arbete hon utfört (vilket var 8,42 procent). Hon fick upplysningen att detta inte skulle medföra några ytterligare hinder eller straffavgifter. Hon fick heller ingen information om att det är möjligt att ansöka om omställningsstudiestöd i olika omfattningar, eller att behovsanställda kan slippa återkrav om arbetet endast omfattar ett fåtal timmar. I det återkrav som beslutats har det även lagts på ränta samt expeditionsavgift. Hon hävdar att hon gjort vad hon har kunnat för att få informationen om reglerna kring detta. Hon hävdar också att hon följt de instruktioner hon fått från CSN, och hon bör därför inte återkrävas på mer än 8,42 procent av omställningsstudiestödet för perioden.

Författningsbestämmelser

Av 17 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd framgår följande. Omställningsstudiestödets storlek bestäms i förhållande till omfattningen av den studerandes studier och förvärvsarbete. Omställningsstudiestöd lämnas med

1. helt stöd vid studier på minst heltid,

2. 75 procent av helt stöd vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid,
3. 60 procent av helt stöd vid studier på minst 60 procent men mindre än 75 procent av heltid,
4. 50 procent av helt stöd vid studier på minst 50 procent men mindre än 60 procent av heltid,
5. 40 procent av helt stöd vid studier på minst 40 procent men mindre än 50 procent av heltid, och
6. 20 procent av helt stöd vid studier på minst 20 procent men mindre än 40 procent av heltid.

En studerande som har ett förvärvsarbete under studietiden måste avstå från förvärvsarbetet under den tid och i den omfattning som omställningsstudiestöd ges. Till en sådan studerande får stöd därför lämnas i sådan omfattning att stödet enligt första stycket och omfattningen av förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om beräkning av omställningsstudiestödets omfattning.

Av 31 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd framgår följande. Omställningsstudiestöd beviljas efter ansökan. En studerande får begränsa sin ansökan till att avse endast omställningsstudiebidrag.

Av 39 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd framgår följande. En studerande som har beviljats omställningsstudiestöd ska till Centrala studiestödsnämnden anmäla en sådan ändring av sina förhållanden som har betydelse för att få omställningsstudiestöd eller för stödets storlek.

Av 40 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd framgår följande. Om en studerande har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har förvärvsarbetat i en större omfattning än den som lagts till grund för beräkningen av stödet, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka.

Om någon i annat fall än som avses i första stycket genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgifts- och anmälningsskyldighet eller på något annat sätt har orsakat att omställningsstudiestöd lämnats felaktigt eller med för högt belopp, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka. Detsamma gäller om någon på annat sätt fått stöd felaktigt eller med för högt belopp och insett eller borde ha insett detta.

Om det finns synnerliga skäl, får ett krav på återbetalning enligt första eller andra stycket helt eller delvis avstås.

Av 40 § förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd framgår följande. Med undantag från det som anges i 40 § första stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd ska omställningsstudiestöd som betalats ut med för högt

belopp på grund av att omfattningen av förvärvsarbetet varit större än den som legat till grund för beräkningen av stödet enligt 17 § samma lag inte återkrävas om omfattningen endast varit ett fåtal timmar mer.

Centrala studiestödsnämnden får meddela närmare föreskrifter om förutsättningarna för att inte kräva tillbaka omställningsstudiestöd enligt första stycket.

Av 6 kap. 2 § CSNFS 2022:5 framgår följande. För en studerande som förvärvsarbetar i olika omfattning under olika delar av en studiestödsperiod beräknas rätten till omställningsstudiestöd enligt 17 § andra stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd utifrån arbetets genomsnittliga omfattning under denna period.

Överklagandenämndens bedömning

NN uppger sig ha fått felaktig eller bristfällig information från CSN. Någon sådan brist i handläggningen som skulle föranleda åtgärder från Överklagandenämnden på formella grunder, såsom återförvisning eller liknande har dock inte framkommit.

Den fråga som ska prövas i ärendet gäller samordning mellan förvärvsarbete och omställningsstudiestöd samt återkrav av omställningsstudiestöd.

Av utredningen i ärendet är klarlagt att NN har beviljats omställningsstudiestöd med helt stöd men har arbetat motsvarande 8,42 procent under studieperioden. NN har anfört att hon bör ha rätt att få omställningsstudiestöd utbetalt med en omfattning motsvarande 91,58 procent av ett helt omställningsstudiestöd, med hänsyn till den faktiska arbetade genomsnittliga tiden.

Överklagandenämnden konstaterar att enligt 17 § lagen om omställningsstudiestöd lämnas omställningsstudiestöd med helt stöd, 75 procent av helt stöd, 60 procent av helt stöd, 50 procent av helt stöd, 40 procent av helt stöd samt 20 procent av helt stöd, och att något undantag till denna författningsbestämmelse inte finns. NN, som sökt omställningsstudiestöd för hela studiestödsperioden, har därmed arbetat i sådan omfattning under studieperioden att hon vid en genomsnitts-beräkning, med stöd av CSN:s föreskrift i 6 kap. 2 § CSNFS 2022:5, endast kan beviljas omställningsstudiestöd på nivån med 75 procent av helt stöd. NN har därför inte rätt till omställningsstudiestöd i större omfattning än vad CSN har beslutat.

NN har därmed fått omställningsstudiestöd med för högt belopp, eftersom hon förvärvsarbetat i högre grad än vad som lagts till grund för beräkningen av stödet. Frågan är därmed om det omställningsstudiestöd som betalats ut med för högt belopp ska återkrävas.

Av förarbetena till 40 § lagen om omställningsstudiestöd (prop. 2021/22:176 s. 246) framgår bland annat följande. "Omställningsstudiestödet har inte någon behovsprövning gentemot egen inkomst på samma sätt som t.ex. finns i studiemedelssystemet (5 kap. 1 § första stycket studiestödslagen). Därmed är den enskilt viktigaste grunden för återkrav inom studiemedelssystemet, att studerande

har haft inkomster över inkomstgränserna, inte aktuell inom omställningsstudiestödet. I stället bedömer regeringen det lämpligast att det införs en återkravs bestämmelse med innebörden att en studerande som har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon under studietiden har förvärvsarbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av omställningsstudiestöd, kan få återkrav. Ett fåtal timmars extra arbete kommer i praktiken att kunna innebära att rätten till omställningsstudiestöd förändras på ett betydande sätt. Det kan t.ex. vara svårt för en enskild stödmottagare att i vissa fall veta på förhand exakt hur mycket arbete som kommer att bli aktuellt under studietiden. Återkrav bör därför inte vara aktuellt för den som enbart arbetat ett fåtal timmar mer än han eller hon tidigare har anmält till CSN. Belopp som betalats ut felaktigt på grund av arbete i begränsad omfattning under samma tid och omfattning som studier med omställningsstudiestöd bedrivs, bör inte krävas tillbaka. Regeringen anser att bestämmelser om att belopp i vissa fall inte ska krävas tillbaka lämpligen bör finnas på förordningsnivå eller, efter bemyndigande, i föreskrifter av CSN, med stöd av restkompetensen”.

I författningskommentaren till 40 § lagen om omställningsstudiestöd, prop. 2021/22:176 sid. 503 anges följande. ”Första stycket innehåller en bestämmelse om att omställningsstudiestöd ska återkrävas om den studerande har fått stöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har arbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av stödet enligt 17 §. Någon prövning av om den studerande har orsakat eller haft insikt om den felaktiga utbetalningen ska inte göras.”

I likhet med CSN bedömer Överklagandenämnden att den av NN:s genomsnittliga arbetade tiden under studiestödsperioden, 8,42 procent, inte är att anse som ett sådant fåtal antal arbetade timmar som kan medföra att återkrav inte ska ske. NN ska därför i enlighet med 40 § första stycket lagen om omställningsstudiestöd vara återbetalningsskyldig för det som betalats ut för mycket.

Grund för återkrav finns därför. För att återkrav ska kunna efterges krävs att det finns synnerliga skäl, det vill säga ytterst speciella omständigheter. Vad som framkommit i ärendet utgör, enligt Överklagandenämndens mening, inte sådana omständigheter som kan utgöra synnerliga skäl för eftergift. Överklagandet ska därför avslås.

Robert Dalman

Anders Karlsson

Beslutet har fattats av Eva Gullfeldt, ordförande, Robert Dalman, myndighetschef, samt ledamöterna, Olof Edling, Staffan Ingmanson, Gunilla Lavås, Jessica Levin, Jonathan Sjölander och Helena Söderberg.

Föredragande: Anders Karlsson

Kopia till CSN och CSN:s rättsavdelning